

*Als het water tot
de lippen is gestegen.....*

Meditatie ds. Gerard Rinsma Zondag 13 augustus 2017

schriftlezingen: Jona 2:2-11

Mattheüs 14:13-21

OVERWEGING

Gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Gisteren was ik nog even in de haven van Harlingen; ik zag hoe er een reddingsboot te water werd gelaten; en hoe die vervolgens met grote snelheid de Waddenzee opvoer. Misschien voor een oefening, maar misschien was er ook wel een schip in nood. Dat konden we niet zien. Maar met de moderne communicatie, die elk schip aan boord heeft, met het AIS volg systeem¹, waarop elk schip in een oogopslag geïdentificeerd kan worden, kan een schip in nood onmiddellijk een beroep doen op hulp en redding.

Maar vlakbij de reddingsbootschuur staat het monument voor alle zeevaarders, die niet van zee terugkeerden.² vijf waren het gekomen in 1961; 24 in de oorlogsjaren. En ik dacht: als we op de Griekse

¹ Het Automatic Identification System (AIS) is een wereldwijd systeem voor het automatisch identificeren en volgen van het scheepvaartverkeer. Om dat mogelijk te maken moet de AIS-transponder het aan het schip toegewezen MMSI-nummer (Maritime Mobile Service Identity) uitzenden. Gebruikt u een AIS-transponder? Dan is het verplicht om het frequentiegebruik correct te registreren. Wij wijzen u na uw registratie een MMSI-nummer toe. Ook heeft u een basiscertificaat marifonie nodig. Uw leverancier kan uw MMSI-nummer in uw apparatuur programmeren.

Een AIS transponder zendt automatisch zijn positie en ingeprogrammeerde identiteitsgegevens uit, zoals het MMSI-nummer, de scheepsnaam en radioroepnaam. Verder zendt een AIS automatisch een identificatiesignaal uit vanaf het schip. Schepen in de omgeving en walstations ontvangen informatie over de identiteit van het schip. Zoals het MMSI-nummer, de scheepsnaam en de radioroepnaam. Verder geeft AIS informatie over het soort vaartuig, de positie, de koers en de snelheid. Het werkt op de VHF-kanalen AIS1 en AIS2. Op een elektronische kaart kan ontvangen AIS-informatie (en dus positie en identiteit van het schip) zichtbaar worden gemaakt. Dit verhoogt de veiligheid in de scheepvaart. Ook sommige walstations en boorplatforms kunnen zijn voorzien van een AIS.

Op zee is AIS verplicht voor grote koopvaardij- en passagiersschepen (SOLAS-schepen). Sinds 1 december 2014 geldt deze verplichting ook voor de meeste schepen op de Nederlandse binnenwateren. Dit geldt voor iedereen - beroeps- en recreatievaart - die op de Nederlandse binnenwateren vaart met een schip van 20 meter of langer (artikel 4.07 RPR Inland AIS en Inland ECDIS). Voor aanvullende informatie over AIS kunt u contact opnemen met Rijkswaterstaat.

² Gedenkplaat voor Harlinger vissers 25-08-2012

HARLINGEN – Harlingen krijgt een monument voor omgekomen vissers.

Het monument voor omgekomen Harlinger vissers wordt een gedenkplaat in de waterkering bij de Sasbrug in het centrum van de stad. Er komen vijf namen op.

In augustus 1961 verging de HA 10 op het IJsselmeer en bleven schipper Augustus Eugène Johannes van Hurck (34) en de bemanningsleden Freerk Brouwer (22) en Anne Weever (57). De 16-jarige Jouke van der Werf verdronk in april 1967 op de Waddenzee toen hij als bemanningslid van de HA 7 in het ankertouw onder het schip verstrikt raakte. De jonge vader Jan Andries Plas (21) – bemanningslid van het kokkelschip HA 26 – raakte in juni 1985 tijdens het zoeken naar kokkels op de plaat z'n bijboot kwijt en verdronk.

eilanden een monument zouden oprichten, hoeveel namen zouden er dan niet op komen te staan? ³ Op Malta, op Lampedusa, op Lesbos. Alleen al in het jaar 2016. Mensen voor wie er geen volgsysteem was, mensen voor wie de reddingsboot te laat kwam, mensen, voor wie er geen grote vis kwam om hen uit de wateren te redden; mensen voor wie er niemand over het water heen kwam schrijden?

Dat blijft altijd het moeilijke punt met verhalen uit de bijbel: ze vertellen van wonderbaarlijke reddingen die haaks staan op ervaringen van mensen nu. Het is ook altijd het weerbarstige punt, als de bijbel in poëtische, mythische beelden een verhaal vertelt, die, als ze letterlijk worden opgevat, tot grote misverstanden leiden. Dat is altijd het kritische punt, als het evangelie wonderen vertelt, die met alle natuurwetten spotten. Omdat het soortelijk gewicht van een mens zwaarder is dan dat van water, zal een mens onherroepelijk zinken. Je kan op lucht fietsen, maar niet op water lopen.⁴

³ Trouw, 4 nov. 2016 De gevaarlijke overtocht naar Europa over de Middellandse Zee is dit jaar een recordaantal migranten fataal geworden. Tot nog toe zijn 4220 mensen om het leven gekomen door verdrinking en uitputting. Daarmee overstijgt het dodental nu al dat van vorig jaar, meldt de Internationale Organisatie voor Migratie vandaag. Tussen januari en begin november 2015 overleefden 3495 mensen de overtocht niet. Het jaar daarvoor kwamen in dezelfde periode 3162 migranten om het leven.

⁴ Volkskrant 22 mei 2017 Een gelovige uit Gabon, zo schreven nieuwssites al in 2006, was in een visioen verzekerd dat hij te voet een riviermond kon oversteken. Voor de ogen van een fotograaf probeerde hij het uit, om jammerlijk te verdrinken. En, ongelooflijk maar waar: dit verhaal klopt wél. Burger dook een reportage op uit de Gabonese krant l'Union. Ene Armand-Derogy Yamfa, kapper in de wijk Lalala-à-droite in Libreville, predikte in zijn kapsalon en probeerde het evangelie aan de man te brengen. Op 28 augustus 2006 probeerde hij aan te tonen dat hij door God gezonden was door net als Jezus over water te lopen. Een foto toont de laatste momenten van Yamfa, die in de Atlantische Oceaan verdronk. Kapsalon in Lalala L'Union (Gabon), 31 augustus 2006

De verdrinken pastor heette Armand-Derogy Yamfa, maar was beter bekend onder zijn bijnaam Dony. Hij was 30 jaar oud, kwam uit Kameroen en woonde sinds anderhalf jaar in Gabon. Dony werkte als kapper in de wijk

Albert Hammond, zanger met het hits uit de 70 er jaren, zong destijds:

But I don't wanna die In an air disaster

I don't wanna die on a plane.

Ik moet opeens aan de leerlingen denken. Ook zij zitten als bange vogels in hun nest en kunnen geen kant uit. Want hun schip wordt geteisterd door de golven en de wind is tegen.⁵ Alsof een boosaardige zeegod hen verhindert om de overkant te bereiken. Zoals in de verhalen van Homerus over Odysseus. Daar is het de zeegod Poseidon, die Odysseus en zijn mannen met regen, hagel, harde wind en hoge golven verhindert om terug te keren naar hun vaderland Ithaka. Die keer op keer probeert om het bootje van de bange Grieken te verpletteren, te vermorzelen.

En zou ook hier de wind en golven niet het werk van een kwaadaardige god kunnen zijn? Een god, die het op hun leven heeft gemunt? We herinneren ons misschien het verhaal van Jona: hoe alle bemanningsleden bidden ieder tot hun eigen god, dat hij maar zal kalmeren, dat hij maar zal stoppen.

En misschien herinneren we maar al te goed onze eigen angst. Die we vaak heel goed kunnen verbergen, verbloemen, maar die we in ons binnenste voelen. Als op een onverwacht moment de telefoon gaat. Als je kind, je man langer dan verwacht wegblijft. Als de dokter zorgelijk kijkt. En als ik het oudere mensen vraag: de laarzen in de nacht, de kloppende deur.

Ook de leerlingen worden overvallen door angst, door paniek.⁶ Ze worstelen uit alle macht tegen de elementen, maar hebben het tij tegen.

---

⁵ Matth. 14:24

⁶ Schillebeeckx, Jezus, het verhaal van een levende, pg. 162-163

Van heel deze groep teksten is daarom een andere groep onderscheiden, waarin in verband met de houding van de eigenlijke Jezusvolgelingen wordt gesproken van „geloof” en „kleingelovigheid” (oligopistia), een begrip dat vooral Mt. frekwent gebruikt (Mt. 6,30; 8,26; 14,31; 16,8). Deze teksten veronderstellen al een habituele geloofsgemeenschap met Jezus, die echter voor Jezus' dood herhaaldelijk tekortschiet en in gebreke blijft (Mc. 11,23 par Mt. 21,21; Mt. 17,20 en Lc. 17,6; Mc. 4,35-41). Hier krijgt „geloven” wel niet een andere betekenis maar staat het woord „in een andere zin-samenhang” 120. Eventuele wonderen, die in dit verband worden verteld, met vooral als voorbeeld het stillen van de storm (Mc. 4,35-41), zijn volgens linguïstische signalen vanuit de tekst anders bedoeld als de wonderen die mede vanuit een historische interesse voor Jezus van Nazaret worden verhaald. Hier is de grondintentie van het verhaal: „Waarom zijt ge zo bang? Hoe is het mogelijk dat ge nog geen geloof bezit?” (Mc. 4,40). In het geding is het reeds voor-gegeven geloof der leerlingen, dat voor pasen of en toe bezwijkt. Zolang zijn ze bij Jezus, en ze beseffen nog niet, dat ze dan nets te vrezen hebben, zelfs al slaapt hun geliefde meester tijdens een storm! In dat geval is het wonder niet eens nodig, uit hun omgang met Jezus hadden ze beter moeten weten. Dit is immers net hun eerste contact met Jezus, zoals het nagenoeg in alle eigenlijke wonderverhalen wel het geval is; het betreft hier mensen die reeds geloofsgemeenschap met Jezus vormen. „Gut het u niet ter harte, dat wij vergaan?” (Mc. 4,38) onderstelt de onderlinge geloofsband. Maar de leerlingen zijn wel kortzichtig; daarom het (joodse) woord: „kleingelovigen” 121, d.i. net consequent vertrouwend op hun

Ze zijn door Jezus vooruit gestuurd, alleen in het schip met de opdracht vooruit te varen. Om als het ware op eigen benen te gaan staan. Zonder zijn directe aanwezigheid voort te zetten. Alleen zonder hem. Had hij niet al eens laten zien dat hij heer en meester over wind en golven was. En had hij zonet een hele menigte laten delen van zijn overvloed? Hier in de storm op zee is er van dat vertrouwen niets meer over. Hier op zee regeert de angst. De afgronden openen zich. De bodemloze diepte, die we uit onze dromen kennen, dreigt hen naar beneden te zuigen. Zoals Jona in zijn psalm zingt:

Het water stijgt tot aan mijn lippen,

---

geloofsgemeenschap met hun meester. Op de leerlingen wekt het gedrag van de slapende Jezus op dat ogenblik immers juist geen vertrouwen (in tegenstelling tot het probleem „geloof” en „wonder”). Het verhaalde wonder is het overbodig verklaren van de twijfel van mensen die met Jezus in geloofsgemeenschap staan. Echt geloof maakt dat wonder overbodig; dat is wel de zin van het verhaal (wat ook de historische achtergrond ervan geweest moge zijn, die tot deze geloofsbelering aanleiding heeft gegeven). Ook hier blijft geloof niettemin, reeds voor-paschaal, geloofsvertrouwen in Jezus van Nazaret zelf, "Ms borg voor reddende nabijheid van God. Geloof betekent aanvaarden dat in Jezus een nieuwe gemeenschap met God wordt aangereikt en reeds tijdens Jezus' aardse levensdagen, zoals ook blijkt uit Mc. 11,23; Mt. 17,20; Lc. 17,6. Als het geloof der leerlingen, „ook al is dit klein als een mosterzadje" (Mt. 17,20), „geloof" is, dan kan het bergen verzetten. Het gaat hier geenszins om de wonderkracht een vijgeboom te vervloeken of om een sterk geloof dat „wonderen" zal verrichten. Het wonder ligt hier veel dieper en wijst naar het wonder van Gods genade, waarop men blijvend kan vertrouwen. De verdorde vijgeboom is een profetie-in-actie: beeld van het komende oordeel van God over Israël of over Jeruzalem. Maar: „Heb geloof in God" (Mc. 11,22); tegenover dit naderende oordeel moeten de leerlingen blijven betrouwen op Gods hulp; dit is wel de oorspronkelijke zin van dit traditiestuk, dat Mc. nu binnen de context van het gebed heeft gebracht 122.

Ook het verhaal van de over het water naar Jezus toelopende Petrus, die door kleingelovigheid zinkt, staat niet in het perspectief van wonderdaden maar van Jezus' (en het kerkelijke) appel tegen kleingelovigheid van Jezus-volgelingen, die beter dienden te weten (Mt. 14,18-32, uit een Mt.-eigen bron). Zulke gevallen, zoals vooral de verdorde vijgeboom en stormstilling, willen geen geloof wekken (zoals in het echte wonder), maar op grond van de reeds aanwezige geloofsgemeenschap met Jezus de inconsequentie van kleingelovigheid aan de kaak stellen. Typisch is ook dat in het verhaal van de broodvermenigvuldiging, trots alle herhalingen (doubletten) het volgens Mc. telkens de kleingelovige leerlingen zijn, die niet weten, hoe Jezus zulk een menigte kan spijzigen (Mc. 6,37; 8,4).

Deze voor-paschale herinneringen aan de betekenis van de habituele geloofsgemeenschap met Jezus van Nazaret, waardoor het onmogelijke voor mogelijk wordt gehouden, zullen later, nadat de leerlingen bij de arrestatie van hun meester, hem paniekerig en „kleingelovig" in de steek hadden gelaten, een grote rol spelen in hun terugkeer naar Jezus, als metanoia tot de Christus. Want uiterst opvallend mag het heten, dat het voor-paschale geloof („pistis" en „pisteuein"), hoezeer het ook in alle synoptische teksten te waken heeft met een blijvende of actuele en voorbijgaande ontmoeting met de persoon zelf van Jezus nooit (op een, paschaal overschilderde tekst na, Mt. 18,6) „geloof in/aan Jezus", in de betekenis van „pisteuein eis", wordt genoemd; dit is, nieuwtestamenteel, een na-paschale werkelijkheid 123. De opdracht van de aardse Jezus was het opwekken van een onvoorwaardelijk Godsgeloof, zij het juist in relatie tot mensen die met hem in voorbijgaand of blijvend contact kwamen. Na pasen blijft de kerk, in haar bewustzijn van afstand tussen toen en Naar huidig geloof in de verhoogde Heer, ondanks alle overschilderingen, dit verschil eerbiedigen in haar evangelisch verhaal. Dit wijst op een kerkelijke reflectie op de eigen betekenis van Jezus' aardse levensdagen voor pasen. In tegenstelling tot de na-paschale, kerkelijke wonderen — troostende tekenen van de verhoogde Heer werkzaam tot heil van reeds gelovigen — zijn de wonderbaarlijke machtsdaden van de aardse Jezus aanbieding van geloof; de synoptici blijven zich, ondanks hun na-paschale situatie, van dit onderscheid bewust. Daaruit blijkt hun ook historische interesse voor de eigen betekenis van de aardse Jezus: hij biedt de mensen Gods hulp aan en gemeenschap met God. Juist in dit historisch motief

*muren van water storten op mij neer,
zeewier om mijn hoofd verstikt mij.
Ik zink tot de bodem, waar de bergen oprijzen,
naar het rijk dat zijn grendels voorgoed achter mij sluit.
Maar u trekt mij levend uit de dood omhoog,*

Zoals ook de psalmen zingen,⁷ maar tegelijk van redding getuigen. "Hij reikte van omhoog, greep mij, trok mij op uit grote wateren."⁸ Zo, schrijft Mattheüs, komt ook Jezus van de berg naar beneden, gaande over de zee. Hij daalt af naar de leerlingen in nood. Hij komt van de overkant over de wateren naar hen toe. "Hij schrijdt voort over de hoogten van de zee"⁹ staat in het boek Job over God. Hier is het Jezus, die met diezelfde grootheid over de zee schrijdt. Als God, als de dragende grond van ons bestaan.

Dit zijn mythische beelden uit de Bijbel, uit het Eerste Testament, die Mattheüs gebruikt, om zijn diepste overtuiging te illustreren. Want dat is de krachtige overtuiging, die dit evangelie draagt en waarmee Mattheüs ook zijn evangelie besluit. 'Mij is alle macht gegeven in de hemel en op de aarde. En houd dit voor ogen: ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld.'¹⁰

Die woorden, die verklaring, die belofte van trouw en aanwezigheid wordt, zijn door Mattheüs hier naar voren gehaald. Die toezegging van de opgestane Heer wordt door Mattheüs hier als het ware ingekleurd met mythische beelden. Als hij het in onze tijd zou hebben verteld, zou hij misschien over een AISsysteem hebben verteld, dat vanaf het vasteland de schepen op zee in de gaten houdt, over SOS noodsignalen, die door de kustwacht worden opgevangen en over een reddingsboot, die op volle kracht de haven uitvaart.

---

⁷ ps. 69 verlos mij, o God, want het water is gekomen tot aan de lippen. Ik ben gekomen in diepe wateren, een vloed overstroomt mij

⁸ ps. 18:17 Hij bood hulp van omhoog, greep mij vast en trok mij op uit de woeste wateren, ontrukte mij aan mijn machtige vijand, aan mijn haters, die sterker waren dan ik.

⁹ Job 9:8 Huub Oosterhuis, Vriend voor het leven, pg 182

In het bijbelse geloofsverhaal staat geschreven, in beelden en gelijkenissen, in oudoosterse poëtische taal, dat de God van Abraham, Izaäk en Jakob, die van Israël, die van Jezus, boven' is, hoog-boven, 'in de hemel' — dat hij 'vanuit de hemel de kinderen van Adam ziet'; dat hij, daarboven, hoort het schreeuwen van mensen in nood; uit de diepte stijgt het op naar hem, dan weet hij weer wie het zijn die daar schreeuwen, en hij wordt bewogen, en daalt af — hoe? Om te bevrijden daalt hij af; sprekend — hij roept een mens bij zijn naam, Mozes, en stuurt hem, om verdrukten te doen gaan in vrijheid. Ik kan niet, stamelt Mozes, ik stotter maar wat, ik kan niet spreken — 'Ik zal zijn bij jouw mond, zegt God.

¹⁰ Mattheüs 28:18-20

Want over de hoofden van de leerlingen heen richt Mattheus zich eigenlijk tot zijn gemeente, die zich in nood bevindt¹¹, die zich in de turbulentie van de geschiedenis vermalen voelt onder de verpletterende Romeinse macht en de verachting en haat van landgenoten, geloofsgenoten, die hen uit te synagoge hebben geworpen.¹²

---

¹¹ K.W. Niebuhr. Grundinformation Neues Testament, pg. 85-86 Was die äußere Situation betrifft, so war die Mattäische Gemeinde — wie die meisten frühchristlichen Gemeinden — eine bedrängte Gemeinde. Sie wurde zum einen von ihrer — paganen Umwelt abgelehnt und bedrückt, wobei weniger das behördliche Vorgehen gegen Christen (vgl. 10,17f) als vielmehr die gesellschaftliche Diskriminierung und Ablehnung im Vordergrund steht". Daneben war es aber auch die jüdische Mitwelt, die mit der definitiven Ausgrenzung auf die Christen reagierte. Diese Ausgrenzung der Christen hatte wesentlich mit dem fundamentalen inneren Umbruch zu tun, der sich um diese Zeit im Judentum vollzog und alle Lebensbereiche umgriff. Bezeichnenderweise kommt der Evangelist mehrmals über seine Vorlagen hinaus darauf zu sprechen; so spricht er vom Auspeitschen in den Synagogen und der Denunziation vor den heidnischen Lokalerichten. Dies verstärkte einerseits die äußere Bedrängnis, weil die christlichen Gemeinden dadurch jenes Schutzes verloren gingen, den die jüdische Glaubensgemeinschaft von der Versammlungsfreiheit bis hin zur Dispensierung vom - Kaiserkult hatte. Von solchen äußeren Bedrängnissen abgesehen, hatte dies aber auch auf die innere Situation der Gemeinde des Matthäus unmittelbare Rückwirkungen, die - wie der Vergleich des Matthäusevangeliums mit anderen Schriften zeigt - wie kaum eine andere uns bekannte frühchristliche Gemeinde aus jüdischen Wurzeln lebte. Der Bruch zwischen der Gemeinde des Matthäus und dem pharisäisch geprägten Judentum war zwar schon vollzogen, er lag aber sicher erst relativ kurz zurück. Das vollzogene — Schisma nötigte die Gemeinden bzw. ihre geistigen Führer zur Begründung einer eigenen Identität, die diesen Bruch theologisch verarbeitete - im Gegenüber zu einem Judentum, das sich zunehmend als einheitliche Größe präsentierte. Zudem kam die christliche Gemeinde durch die Aufnahme von Heiden und den Verzicht auf deren Beschneidung unter zusätzlichen Rechtfertigungsdruck. Daher musste die Legitimation der christlichen Gemeinde von neuem und umfassender als bisher begründet werden. Niebuhr. Grundinformation Neues Testament, pg. 87-88

Die innere Bedrohung: Kleinglaube und Gesetzlosigkeit. Die Situation wurde noch verschärft durch die Gefahren, die die Gemeinden nach Ansicht des Matthäus im Inneren bedrohten. Sie lassen sich ganz allgemein als das Problem einer nachlassenden inneren Spannkraft beschreiben. Ein in diesem Zusammenhang wichtiger Begriff ist das Wort „kleingläubig" bzw. „Kleinglaube", ein Vorzugswort des ersten Evangeliums. Dieser Sprachgebrauch ist bemerkenswert. Denn das Neue Testament kennt in der Regel nur den Gegensatz von Glauben und Unglauben. Für Matthäus stand dagegen nun nicht mehr nur die hinter dem Gegensatz Unglaube-Glaube stehende Bekehrung zu Christus im Zentrum. Mit dem Begriff des Kleinglaubens wurde nun auch im Glaubensbegriff selbst differenziert. An Bedeutung gewinnt die Frage, welche Folgen die Bekehrung im Alltag hatte, wie man sich als Christ bewahrte. Beispielhaft macht dies die Erzählung vom sinkenden Petrus deutlich (Mt 14,28-31): Der Ringer, der nicht mehr allein auf Jesu Wort vertraut, sondern vom Meister weg auf die anstürmenden Gefahren sieht, wird von Furcht übermannt und versinkt in den Fluten. Eben dieses Verhalten wird hier von Jesus als „Kleinglaube" getadelt. Dieses warnende Beispiel hielt Matthäus seinen Gemeinden vor — eben weil solcher „Kleinglaube" dort offenbar ein Problem war.

¹² K.W. Niebuhr. Grundinformation Neues Testament, pg. 87-88

Die innere Bedrohung: Kleinglaube und Gesetzlosigkeit. Die Situation wurde noch verschärft durch die Gefahren, die die Gemeinden nach Ansicht des Matthäus im Inneren bedrohten. Sie lassen sich ganz allgemein als das Problem einer nachlassenden inneren Spannkraft beschreiben. Ein in diesem Zusammenhang wichtiger Begriff ist das Wort „kleingläubig" bzw. „Kleinglaube", ein Vorzugswort des ersten Evangeliums. Dieser Sprachgebrauch ist bemerkenswert. Denn das Neue Testament kennt in der Regel nur den Gegensatz von Glauben und Unglauben. Für Matthäus stand dagegen nun nicht mehr nur die hinter dem Gegensatz Unglaube-Glaube stehende Bekehrung zu Christus im Zentrum. Mit dem Begriff des Kleinglaubens wurde nun auch im Glaubensbegriff selbst differenziert. An Bedeutung gewinnt die Frage, welche Folgen die Bekehrung im Alltag hatte, wie man sich als Christ bewahrte. Beispielhaft macht dies die Erzählung vom sinkenden Petrus deutlich (Mt 14,28-31): Der Ringer, der nicht mehr allein auf Jesu Wort vertraut, sondern vom Meister weg auf die anstürmenden Gefahren sieht, wird von Furcht übermannt und versinkt in den Fluten. Eben dieses Verhalten wird hier von Jesus als „Kleinglaube" getadelt. Dieses warnende Beispiel hielt Matthäus seinen Gemeinden vor — eben weil solcher „Kleinglaube" dort offenbar ein Problem war.

Die gemeente bevindt zich in een identiteitscrisis; die gemeente dreigt uit elkaar te vallen. Die gemeente is op zoek naar de kern van haar nieuwe geloof. Enerzijds wil zij vasthouden aan de bevrijdende boodschap van Jezus, anderzijds trouw willen blijven van de joodse traditie. Denk aan de Bergrede.¹³ *Denk niet dat ik gekomen ben om de Tora of de Profeten af te schaffen. Ik ben niet gekomen om ze af te schaffen, maar om ze tot vervulling te brengen. Ik verzeker jullie: zolang de hemel en de aarde bestaan, blijft elke jota, elke tittel in de wet van kracht, totdat alles gebeurd zal zijn.*¹⁴

En alleen in dit evangelie kaffert Jezus de leerlingen¹⁵ en hier Petrus uit vanwege zijn kleingelovigheid.¹⁶ maar eigenlijk is het Mattheus

---

¹³ K.W. Niebuhr. Grundinformation Neues Testament, pg. 87-88

Das Problem der nachlassenden Spannkraft erstreckte sich aber auch auf den ethischen Bereich. Die im ganzen Evangelium fast beschwörend vorgetragene Forderung nach den „Früchten“ bzw. dem Tun zeigt dies ebenso deutlich wie die unmissverständliche Ablehnung jeder Theologie, die Jesus die Auflösung oder auch die Relativierung der Tora zuschreibt (Mt 5,17).

¹⁴ Mattheüs 5:17 K.W. Niebuhr. Grundinformation Neues Testament, pg. 87-88 Im Blick auf die Gemeinde(n) wird dieses Problem am deutlichsten greifbar in der Kritik des matthäischen Christus an der „Gesetzlosigkeit“ bzw. „Toralosigkeit“ (anomia) — ein Wort, das in den Evangelien nur bei Matthäus begegnet, und zwar viermal an bezeichnenden Stellen. So spielt der Begriff eine wichtige Rolle in der Auseinandersetzung mit den sogenannten Pseudopropheten. Verstehen die anderen Evangelien darunter falsche Deuter von Endereignissen, so meint Matthäus damit vor allem christliche Lehrer, die es nach seiner Meinung mit der Verbindlichkeit des in der Schrift geoffenbarten Gotteswillens, mit der Tora, nicht mehr so genau nahmen. Eben dies aber bedeutet für Matthäus „Toralosigkeit“, was für einen jüdisch geprägten Theologen wie Matthäus mit dem Rückfall ins Heidentum gleichzusetzen ist! Die beiden wichtigsten Stellen sind dabei Mt 7,15ff, das Ende der Bergpredigt, und Mt 24,11f, der Eingangsteil der großen apokalyptischen Rede. Beidemale wird vom ersten Evangelisten deutlich gemacht, wie es gerade durch Christen, die die Tora nicht mehr ernst nehmen, zu Auflösungserscheinungen innerhalb der Gemeinde kommt, die im „Erkalten der Liebe“ gipfeln.

Das Matthäusevangelium hat es also mit einer doppelten Front zu tun: Nach außen muss sich die christliche Gemeinde gegenüber einem sich um die Tora herum neu formierenden Judentum legitimieren, während sie zugleich im Inneren von Streitigkeiten um die Gültigkeit und den Geltungsbereich eben dieser Tora geschwächt ist. Gerade für einen Autor, der in jüdischer Tradition die Erwählung aufs engste mit dem Gehorsam gegen Gottes Gebot zusammenbindet, ist die Kombination von jüdischer Erneuerung und christlicher Erschlaffung in höchstem Maße bedrohlich: Mit ihr wird die Legitimität der christlichen Gemeinde fraglich.

¹⁵ Mattheus 8:26 26 En Hij zeide tot hen: Waarom zijt gij bevreesd, kleingelovigen? Toen stond Hij op en bestrafte de winden en de zee, en het werd volkomen stil.

Mattheus 16:7-8 7 Zij bespraken dit onder elkander en zeiden: Dat is, omdat wij geen broden medegenomen hebben. 8 Toen Jezus dat bemerkte, zeide Hij: Waarom spreekt gij met elkander erover, kleingelovigen, dat gij geen broden hebt?

¹⁶ K.W. Niebuhr. Grundinformation Neues Testament, pg. 87-88 Die innere Bedrohung: Kleinglaube und Gesetzlosigkeit. Die Situation wurde noch verschärft durch die Gefahren, die die Gemeinden nach Ansicht des Matthäus im Inneren bedrohten. Sie lassen sich ganz allgemein als das Problem einer nachlassenden inneren Spannkraft beschreiben. Ein in diesem Zusammenhang wichtiger Begriff ist das Wort „kleingläubig“ bzw. „Kleinglaube“, ein Vorzugswort des ersten Evangeliums. Dieser Sprachgebrauch ist bemerkenswert. Denn das Neue Testament kennt in der Regel nur den Gegensatz von Glauben und Unglauben. Für Matthäus stand dagegen nun nicht mehr nur die hinter dem Gegensatz Unglaube-Glaube stehende Bekehrung zu Christus im Zentrum. Mit dem Begriff des Kleinglaubens wurde nun auch im Glaubensbegriff selbst differenziert. An Bedeutung gewinnt die Frage, welche Folgen die Bekehrung im Alltag hatte, wie man sich als Christ bewahrte. Beispielhaft macht dies die Erzählung vom sinkenden Petrus deutlich (Mt 14,28-31): Der Ringer, der nicht mehr allein auf Jesu Wort vertraut, sondern vom Meister weg auf die anstürmenden Gefahren sieht, wird von Furcht übermannt und versinkt in den Fluten. Eben dieses Verhalten wird hier von Jesus als „Kleinglaube“ getadelt. Dieses warnende Beispiel hielt Matthäus seinen Gemeinden vor — eben weil solcher „Kleinglaube“ dort offenbar ein Problem war.

hier tot zijn gemeente spreekt als een dominee die van de kansel dondert. Ik bedoel: een donderpreek vanaf de kansel houdt.¹⁷

Tenminste zo is het altijd uitgelegd. Petrus, die vanwege zijn twijfel vermanend wordt toegesproken. Maar, zou het niet eerder vertederend kunnen zijn bedoeld door Jezus? Waarom zo weinig vertrouwen, is hier ook een goede weergave, want voor geloof en vertrouwen gebruiken de bijbeltalen één en hetzelfde woord. Je was zo goed op weg, het lukte toch?' vraagt Jezus, 'waarom zinkt de moed je dan zo in de schoenen dat je zelf begint te zinken?'

Ach, jij kleintje als het om vertrouwen gaat; zegt Jezus, 'waarom begon jij te twifelen?' Niet: waarom heb jij getwijfel; er staat een werkwoordsvorm die, heb ik nog van school onthouden, het begin van een handeling aanduidt. Petrus was geen aartstwifelaar, anders was hij nooit uit de boot gestapt, maar dan had hij gewacht tot Jezus bij hem in hetzelfde schuitje zat. In Jezus' vraag hoor je doorklinken dat de twijfel Petrus juist be kroop toen hij Jezus al tegemoet liep.

En als Rembrandt tafereel vastlegt, dan zie je tederheid erin terug. Uit de houding die hij op een pentekening uit 1632 aan Jezus heeft gegeven spreekt bekommernis om Petrus. Geen vermanende vinger maar een uitgestoken hand: Jezus blijft niet overeind staan, maar buigt zich naar hem toe.

Even verderop in het evangelie zal een vrouw evenzo haar handen naar Jezus uitstrekken en roepen, smeken spreken 'Heb medelijden met mij, Heer, Zoon van David! Mijn dochter wordt vreselijk gekweld door

---

¹⁷ Alex van Ligten Intussen is het ook weer droog geworden 2010 pg. 392

Want Jezus' woorden tot Petrus klinken in de standaardvertalingen tamelijk streng, bestraffend: 'Kleingelovige, waarom heb je getwijfeld?' (NBV) Maar in die term 'kleingelovige' klinkt eerder vertedering dan verwijt. Waarom zo weinig vertrouwen, is hier ook een goede weergave, want voor geloof en vertrouwen hebben de bijbeltalen een woord. Je was zo goed op weg, het lukte toch?' vraagt Jezus, 'waarom zinkt de moed je dan zo in de schoenen dat je zelf begint te zinken?'

Ach, jij kleintje als het om vertrouwen gaat; zegt Jezus, 'waarom begon jij te twifelen?' Niet: waarom heb jij getwijfeld (NBV); er staat een werkwoordsvorm die, heb ik nog van school onthouden, het begin van een handeling aanduidt. Petrus was geen aartstwifelaar, anders was hij nooit uit de boot gestapt, maar dan had hij gewacht tot Jezus bij hem in hetzelfde schuitje zat. In Jezus' vraag hoor je doorklinken dat de twijfel Petrus juist be kroop toen hij Jezus al tegemoet liep.

Dit is geen twijfel aan alles, aan God, aan de vraag of Jezus echt heer is over de dood. Daar hoefde Petrus niet aan te twifelen. Het lukte eerst immers, wandelen op het water? Het was ook niet de twijfel als stijlfiguur: de dominee die zich eerst afvraagt of wij moderne mensen dit allemaal nog wel kunnen geloven, daarbij etaleert dat hijzelf heus ook wel eens twijfelt, om vervolgens de gemeente met wat geloofs zekerheden extra om de oren te slaan. Hier gaat het dieper.

Wat Jezus bij Petrus ziet, is de eerlijke, ronde twijfel van mensen aan zichzelf. Niet aan God, niet aan al het goede van het leven, niet aan doel en zin van ons bestaan. Daar hoefje niet aan te twifelen. Natuurlijk heeft 'het' leven zin. Maar mijn leven - of dat zin heeft? Je kunt er soms ontzettend aan twifelen of al het goede, het beloofde, het ware, wel voor jou is weggelegd. Petrus twijfelde er

een demon.¹⁸ Deze vrouw is de twijfel voorbij, daarvoor is de nood te groot, de wanhoop te sterk. Dan zal het even duren, voor dat Jezus zich naar haar toebuigt. Maar als zij dan met een ontwapenende eerlijkheid en lef zijn hart weet te vermurwen, dan roept hij uit: U hebt een groot geloof¹⁹. Groot is uw geloof.

Heeft de vrouw meer van Jezus begrepen dan Petrus? Heeft de vrouw meer vertrouwen gehad dan de leerlingen? Want tegenover het kleingeloof van de leerlingen staat het groot geloof van deze vrouw. Of is het zo dat in de grootste nood God ons tegemoet komt. Is het zo, dat vlakbij de grootste angst in ons hart ook het grootst mogelijke vertrouwen schuilt? Is het zo dat in ons hart vlak naast de levensangst er ook een andere kracht bestaat. De macht van een vertrouwen en geloof, van overgave en toevertrouwen, de macht van een besef dat het belangrijkste ons niet kan worden ontnomen: de liefde, die ons leven omvat en dat niets ons zal kunnen scheiden van de liefde van God, welke is in Jezus Christus.²⁰

Houdt moed, ik ben het, vrees niet. Woorden, die als reddingsboeien ons worden toegeworpen om ons aan vast te klampen.²¹

---

¹⁸ Matth. 15:22 vv

¹⁹ Matt. 15:28

²⁰ Rom. 8:38

²¹ Alex van Ligten Intussen is het ook weer droog geworden 2010 pg. 393

Ik noemde Mattheus al een goed componist. Dat kun je ook zien aan dat woord `twijfelen. Dat komt twee keer voor in het evangelie. Een keer hier en een keer helemaal aan het eind, als Jezus al is opgestaan. Dezelfde werkwoordsvorm, hetzelfde werkwoord als bij de zinkende Petrus: (Toen zij Hem zagen, vielen zij in aanbidding neer, en sommigen gingen twijfelen:

Hoor je? De Heer is verzezen, ze zien het met eigen ogen en juist dan staat er: `zij aanbaden, doch sommigen be kroop - juist op dat moment - de twijfel: Ze zien het, maar vragen zich af: is dat wel voor ons weggelegd? Dit is zo groots, zo grandioos - zouden wij daaraan deel kunnen hebben? Als je dat aspect mist, als je er een algemene twijfel van maakt, dan ga je zelf de mist in.

Breukelman ontdekte dat de opvolger van Calvijn, Theodorus Beza, een zeer geleerde nieuwtestamenticus, nog geprobeerd heeft het te veranderen. Hij stelde voor in het Grieks een minuscule leesteken te veranderen, echt maar een haaltje in de tekst.

Oi de edistasan stond er, en Beza stelde voor ervan te maken: oude edistasan. Dan zou er niet staan: `sommigen twijfelden, maar: 'en zij twijfelden niet!' Nee, die oude reformatoren lieten geen twijfel toe. Niet in hun midden en zeker niet in de heilige Schrift! Er moest oorlog tegen de paapsche heidenen worden gevoerd, de eigen geleerden moesten worden gezuiverd en daar konden we geen twijfel bij gebruiken!

Ik vertel dat omdat wij ook iets hebben van die oude Beza. Liever geen twijfel. Want als mensen twijfelen, dan kan dat gauw tegen de vertwijfeling aan pan liggen en daarom houden we liever wat optimistische en positieve praatjes tegen elkaar, bij het ziekbed, of door de telefoon tegen een overspannen vriend of collega. Het moeilijkste is om de twijfel en de vertwijfeling met een ander werkelijk te delen.

En ik geloof dat dat nu wel precies is wat Jezus met Petrus doet. Hij neemt hem bij de hand, hij trekt hem uit de diepte, hij houdt hem vast.

Ik ben ervan overtuigd dat wij, als we erin slagen om elkaar vast te houden in willekeurig welke levenscrisis, de vertwijfeling weg kunnen krijgen. Als mensen de diepte ingaan, als ze alle grond onder de voeten verliezen, dan is er maar een ding wat gebeuren moet: ze beethouden. Dan kan het kleine geloof tot groot vertrouwen worden en de twijfel die ze bekruipt, kan afdruipe.

"Houdt moed, ik ben het, vreest niet." Jezus eerste woorden zijn gericht op het vertrouwen, op het geloof: houdt moed. Zijn laatste woord is gericht tegen de angst: wees niet bevreesd" en daartussen de dragende grond om moed te houden en niet te vrezen: "Ik ben het." Het zijn dezelfde woorden, waarmee God zich geopenbaard had aan Mozes. Ik ben het. In deze gestalte, die over de zee schrijdt komt God zelf naar zijn leerlingen toe.

Misschien is het zo, ik weet het niet, want ik weet maar al te goed en u ook, dat dit geloof niet voor rampen behoedt. Er zullen voor onze kust schepen vergaan en mensen en verdrinken. Er zullen mensen voortijdig sterven, Er zullen mensen verongelukken zoals vorig jaar onderweg. En ik, u, of mijn naast familie kan de volgende zijn. Maar wat ik u en mezelf zou toewensen. Als de angst ons dan aanvliegt en wij als Petrus dreigen weg te zinken, dat we dan woorden weten, zinnen, liederen kennen van dat geloof en vertrouwen vertellen, dat ons ook dan wil dragen. En als we dat samen zingen en zeggen, dat we elkaar dan zo kunnen bemoedigen en herinneren aan de liefde van God, die in Jezus naar ons is toegekomen. De liefde, die geslachten voor ons heeft gedragen en generaties na ons zal blijven dragen. Die ook ons draagt en helpt om de angst in ons leven te overwinnen. Amen.

Dat vertelt ons het evangelie van Mattheus, die zijn eigen ommekeer, het gehoor geven aan de roepstem van de Heer ervoer en beschreef met het centrale woord van Pasen: hij stond op. Daar komt het bij uit, daar begint het: de Heer is waarlijk opgestaan.